DOMSTOLENS DOM (Sjette Afdeling)

12. juli 2001 *

I sag C-262/99,

angående en anmodning, som Trimeles Diikitiko Protodikio Irakliou (Grækenland) i medfør af artikel 234 EF har indgivet til Domstolen for i den for nævnte ret verserende sag,

**Paraskevas Louloudakis**

mod

**Elliniko Dimosio,**

at opnå en præjudiciel afgørelse vedrørende fortolkningen af Rådets direktiv 83/182/EØF af 28. marts 1983 om afgiftsfritagelse inden for Fællesskabet ved midlertidig indførsel af visse transportmidler (EFT L 105, s. 59),

* Processprog: græsk.

har

DOMSTOLEN (Sjette Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, C. Gulmann (refererende dommer), og dommerne V. Skouris, J.-P. Puissochet, R. Schintgen og F. Macken,

generaladvokat: S. Alber
justitssekretær: fuldmægtig L. Hewlett,

efter at der er indgivet skriftlige indlæg af:

— den græske regering ved P. Mylonopoulos og M. Apessos, som befuldmægtigede

— Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved H. Michard og M. Patakia, som befuldmægtigede,

på grundlag af retsmøderapporten,

efter at der i retsmødet den 3. oktober 2000 er afgivet mundtlige indlæg af Paraskevas Louloudakis ved dikigoros G. Stylianakis, af den græske regering ved M. Apessos, og af Kommissionen ved M. Patakia,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse den 16. november 2000,

afsagt følgende

## Dom

1 Ved dom af 30. juni 1999, indgået til Domstolen den 19. juli 1999, har Trimeles Diikitiko Protodikio Irakliou (Iraklion's forvaltningsdomstol i første instans) i medfør af artikel 234 EF forelagt fire præjudicielle spørgsmål vedrørende fortolkningen af Rådets direktiv 83/182/ØF af 28. marts 1983 om afgiftsfritagelse inden for Fællesskabet ved midlertidig indførsel af visse transportmidler (EFT L 105, s. 59, herefter »direktivet«).

2 Spørgsmålene er blevet rejst under en sag mellem Paraskevas Louloudakis og Elliniko Dimosio (herefter »den græske stat«) vedrørende afgifter og bøder, som han er blevet pålagt at betale for indførsel til Grækenland af tre køretøjer indregistreret i Italien.

### De relevante retsforskrifter angående tvisten i hovedsagen

*Fællesskabslovgivningen*

3 Direktivets artikel 1, stk. 1, bestemmer, at medlemsstaterne på de i direktivet fastsatte betingelser ved midlertidig indførsel fra en medlemsstat af motor-

køretøjer bl.a. indrømmer fritagelse for omsætningsafgifter, punktafgifter og enhver anden forbrugsafgift.

4 Erhvervskøretøjer er i henhold til direktivets artikel 1, stk. 3, undtaget fra afgiftsfritagelsen. Ved erhvervskøretøj skal i henhold til direktivets artikel 2, litra a), navnlig forstås ethvert landevejskøretøj, som med hensyn til konstruktionstype og udstyr er egnet og beregnet til mod eller uden vederlag at befordre mere end ni personer, føreren iberegnet, eller at transportere varer.

5 For så vidt angår private køretøjer finder fritagelsen i henhold til direktivets artikel 3 anvendelse på midlertidig indførsel til privat brug i en sammenhængende eller ikke sammenhængende periode på højst seks måneder pr. periode af tolv måneder.

6 For disse private køretøjer finder fritagelsen i henhold til direktivets artikel 4 anvendelse på midlertidig indførsel til erhvervsmæssig brug i en sammenhængende eller ikke sammenhængende periode, som i princippet er på seks måneder pr. periode af tolv måneder.

7 Såvel efter direktivets artikel 3 som efter dets artikel 4 forudsætter fritagelsen, at den privatperson, der indfører køretøjet, har »sædvanligt opholdssted i en anden medlemsstat end den, i hvilken den midlertidige indførsel finder sted«. Desuden kræves det efter artikel 4, at den privatperson, der indfører køretøjet til erhvervsmæssig brug, i den medlemsstat, i hvilken den midlertidige indførsel finder sted, hverken benytter køretøjet til personbefordring mod vederlag eller andre materielle fordele eller til industriel og kommerciel varetransport mod eller uden vederlag.

8 Direktivets artikel 7 bestemmer:

»1. Med henblik på dette direktiv forstås ved 'sædvanligt opholdssted' det sted, hvor en person sædvanligvis opholder sig, dvs. mindst 185 dage pr. kalenderår, på grund af et privat og erhvervsmæssigt tilhørsforhold eller — hvis der er tale om en person uden erhvervsmæssigt tilhørsforhold — på grund af et privat tilhørsforhold hidrørende fra snævre bånd mellem den pågældende og det sted, hvor vedkommende bor.

En person, som ikke har et erhvervsmæssigt og privat tilhørsforhold til samme sted, og som derfor er nødsaget til skiftevis at tage ophold på forskellige steder i to eller flere medlemsstater, anses dog for at have sædvanligt opholdssted på stedet for det private tilhørsforhold på betingelse af, at den pågældende regelmæssigt vender tilbage hertil. Denne sidste betingelse kræves ikke opfyldt, når den pågældende opholder sig i en medlemsstat med henblik på udførelse af en arbejdsopgave af bestemt varighed. At følge undervisningen på et universitet eller en skole medfører ikke overflytning af det sædvanlige opholdssted.

2. Privatpersoner fører bevis for deres sædvanlige opholdssted ved ethvert egnet middel, navnlig identitetskort eller ethvert andet gyldigt dokument.

3. Såfremt de kompetente myndigheder i den medlemsstat, i hvilken indførslen finder sted, nærer tvivl om gyldigheden af erklæring om sædvanligt opholdssted, der er afgivet på grundlag af de i stk. 2 anførte bevismidler, kan de med henblik på visse specifikke kontrolforanstaltninger kræve yderligere oplysninger eller beviser.«

9 Artikel 9, stk. 1, bestemmer, at medlemsstaterne navnlig på begæring af den indførende person kan tillade midlertidig indførsel for en periode, der er længere end de i artikel 3 og artikel 4, stk. 2, omhandlede.

10 Artikel 10, stk. 2, bestemmer:

»Når den praktiske gennemførelse af dette direktiv giver anledning til vanskeligheder, træffer de kompetente myndigheder i de pågældende medlemsstater efter fælles aftale de fornødne afgørelser, navnlig under hensyntagen til Fællesskabets konventioner og direktiver om gensidig bistand.«

*De nationale bestemmelser*

11 Lov nr. 2127/93 om afgift på motorkøretøjer, som var gældende på tidspunktet for de faktiske omstændigheder i hovedsagen, og som senere blev ophævet ved lov nr. 2682/99, finder anvendelse på motorkøretøjer, som sendes eller medføres til Grækenland fra andre medlemsstater.

12 Lovens artikel 75 bestemmer, at disse køretøjer pålægges den særlige forbrugsafgift, som påhviler importerede eller i indlandet fremstillede tilsvarende køretøjer.

13 Artikel 79 indfører en pligt til inden for de i bestemmelsen opstillede frister, over for toldmyndighederne at anmelde indførslen af de køretøjer, der er omhandlet i artikel 75, bortset fra køretøjer, som er fritaget i henhold til artikel 84, stk. 2. I henhold til artikel 80, stk. 2, skal en særlig erklæring indgives til toldmyndighe-

derne inden udløbet af en bestemt frist med henblik på fastsættelsen og opkrævningen af den særlige forbrugsafgift.

14 I henhold til artikel 84, stk. 2, fritages køretøjer, som indføres til midlertidig brug i Grækenland, for den særlige forbrugsafgift.

15 I henhold til artikel 87 er det, medmindre andet følger af artikel 84, ikke tilladt for personer, der er bosat i indlandet, at besidde køretøjer som omhandlet i artikel 75 ud over den i artikel 80, stk. 2, fastsatte frist, eller at føre sådanne køretøjer efter udløbet af den i artikel 79, stk. 3, fastsatte frist.

16 I henhold til artikel 88, stk. 1, straffes unddragelse eller forsøg på unddragelse af skatter og andre afgifter, uanset på hvilken måde, såvel som manglende iagttagelse af lovbestemte procedurer med det formål at unddrage sig de ovennævnte skatter og afgifter, efter artikel 89 ff. i lov nr. 1165/18, dvs. toldloven.

17 Det følger af artikel 88, stk. 2, litra a) og g), at der uafhængig af bestemmelserne i stk. 1:

— for manglende erklæring efter artikel 79 pålægges en bøde på 100 000 GRD for hvert køretøj

— såfremt et køretøj som omhandlet i artikel 75 indehaves eller føres af en person, som ikke er i besiddelse af den i artikel 84, stk. 2, omhandlede

midlertidige fritagelse, opkræves en bøde, som fastsættes på grundlag af køretøjets cylindervolumen, dvs. særligt for køretøjer indtil 1 300 $cm^3$ på 1 000 000 GRD, og for køretøjer med en cylindervolumen på 2 001 $cm^3$ og derover på 5 000 000 GRD.

18 I henhold til toldlovens artikel 89, stk. 2, forstås ved toldovertrædelse enhver unddragelse eller ethvert forsøg på unddragelse af betaling af staten tilkommende afgifter på enhver af de måder, som omhandles i artikel 100. Den bestemmer, at toldovertrædelser fører til en forhøjelse af den oprindelige afgift, også når det er fastslået af den kompetente myndighed, at der ikke foreligger strafbart smugleri.

19 Toldlovens artikel 97, stk. 3, bestemmer, at enhver, som på nogen måde har medvirket til en toldovertrædelse som omhandlet i lovens artikel 89, stk. 2, solidarisk pålægges en forhøjet afgift på mellem to og ti gange størrelsen af tolden.

20 I henhold til finansministerens bekendtgørelse nr. D 247/13 af 1. marts 1988, som ændret ved lov nr. 2187/94, er det efter artikel 1 tilladt midlertidigt at indføre transportmidler til privat brug uden betaling af told og lignende afgifter. Køretøjer til erhvervsmæssig brug er ikke omfattet af denne ordning.

21 Definitionen på begrebet »sædvanligt opholdssted« i bekendtgørelsens artikel 3 er i det væsentlige formuleret i samme vendinger som direktivets artikel 7, stk. 1.

22 Bekendtgørelsens artikel 4, som vedrører midlertidig indførsel til privat brug af et transportmiddel, som ikke er et erhvervskøretøj, fastsætter en sammenhængende eller ikke sammenhængende periode på højst seks måneder pr. periode af tolv måneder, i hvilken køretøjet kan befinde sig på Grækenlands område. Det følger af bestemmelsen, at denne periode kan forlænges med indtil ni måneder, medmindre den pågældende udøver erhvervsmæssig virksomhed i Grækenland, i hvilket tilfælde perioden højst kan forlænges med tre måneder.

23 Bekendtgørelsens artikel 5 fastsætter for så vidt angår midlertidig indførsel af et privat køretøj til erhvervsmæssig brug en sammenhængende eller ikke sammenhængende periode på — som hovedregel — seks måneder, i hvilken køretøjet må befinde sig i Grækenland. Fritagelsen er udelukket, såfremt køretøjet benyttes til personbefordring eller til industriel eller kommerciel varetransport med eller uden vederlag.

24 Efter såvel artikel 4 som artikel 5 er fritagelsen betinget af, at den pågældende har sit sædvanlige opholdssted uden for Grækenland.

25 Artikel 15, stk. 3 og 4, gentager i identiske vendinger eller med en i det væsentlige identisk formulering bestemmelserne i direktivets artikel 7, stk. 2 og 3, som vedrører beviset for det sædvanlige opholdssted.

## Tvisten i hovedsagen

*Den situation, som sagsøgeren i hovedsagen ifølge sagsakterne befandt sig i*

26 Paraskevas Louloudakis, som er græsk statsborger, er født i 1956 i Chania (Grækenland) og flyttede til Italien i 1974. Han har ligeledes italiensk statsborgerskab.

27 På tidspunktet for de faktiske omstændigheder i hovedsagen havde han et græsk pas og et italiensk identitetskort. Han havde et hus i Firenze (Italien). Han er uddannet arkitekt og stiftede i 1986 sammen med sin ægtefælle, som er italiensk statsborger, et kommanditselskab under navnet »Studio Fiorentino SAS« (herefter »Studio Fiorentino«), med hjemsted i Firenze. Selskabets formål omfattede planlægning af ind- og udvendige ombygninger af boliger, ejendomsmæglervirksomhed samt handel med maskiner og olivenolie. Studio Fiorentino havde indleveret indkomstskatteangivelser for årene 1992, 1993 og 1994, som viste indtægter på henholdsvis 27 779 000 ITL, 19 950 000 ITL, 14 371 000 ITL. For 1995, som er det år, hvor de faktiske omstændigheder i hovedsagen udspillede sig, viste angivelserne et tab på 348 000 ITL.

28 I september 1993 havde Paraskevas Louloudakis sammen med sin ægtefælle stiftet et formløst selskab i Chania med det formål at emballere og omsætte olie og fedtstof. Selskabet indleverede en indkomstskatteangivelse for året 1994 med en indkomst på 3 686 355 GRD for salg af olivenolie i Italien.

29 I november 1994 havde Paraskevas Louloudakis stiftet et aktieselskab under navnet »Kritiki Viomichania Elaioladou AE« (herefter »Krivel«) med hjemsted i Chania og med det vedtægtsmæssige formål at drive en gros-handel, import, eksport, repræsentation, behandling, sortering og emballering af olie og landbrugsprodukter.

30 Paraskevas Louloudakis havde siden 1993 sammen med sin ægtefælle indgivet indkomstskatteangivelser i Grækenland. Han var fra 1982 forsikret hos pensionskassen for ingeniører og entreprenører i den offentlige byggesektor, som i Grækenland bl.a. er arkitekters primære forsikringsorgan, men havde ikke udført noget arbejde i Grækenland.

31 I 1992 havde præfekturet i Chania udstedt ham et kørekort til bil. Han havde også et italiensk kørekort, som blev forlænget i 1991 og i 1995.

32 Paraskevas Louloudakis havde en bolig i Kounoupidiana, Chania (Grækenland), i et hus, som han havde lejet. Hans to børn gik i en privatskole i Chania. Nærmere bestemt havde hans ældste søn haft sit første skoleår i 1993/1994 og sit andet skoleår i 1994/1995. Ifølge Paraskevas Louloudakis gik hans børn i græsk skole for at lære græsk, og det var mest bedstemoderen, der tog sig af dem. Børnene gik dog samtidig i en italiensk skole i Firenze. Ifølge en attest fra Sundhedskontoret i San Severo (Italien) blev et af hans børn den 18. august 1994, den 24. september 1994 og den 25. februar 1995 vaccineret i denne kommune.

33 Paraskevas Louloudakis var desuden optaget på valglisterne for San Severo kommune, hvor han stemte ved valget den 21. april 1996, dvs. efter de faktiske omstændigheder i hovedsagen.

*De faktiske omstændigheder i hovedsagen*

34 Den 13. marts 1995 blev en af Krivel's ansatte kontrolleret i på havnen i Iraklion, da han førte en varevogn af mærket Fiat, model Iveco, som tilhørte Studio Fiorentino, med italienske nummerplader.

35 Han oplyste, at køretøjet allerede befandt sig i Grækenland fire måneder tidligere, på det tidspunkt, hvor han selv begyndte at arbejde for Krivel.

36 Køretøjet blev taget i forvaring som smuglergods sammen med to andre køretøjer, som tilhørte Studio Fiorentino, nærmere bestemt en bil af mærket BMW, model 728, og en bil af mærket Ford, model Fiesta, som var indregistreret i Italien og var blevet fundet under en natlig kontrol i Kounoupidiana, Chania, på Paraskevas Louloudakis' bopæl.

37 Direktøren for Iidiki Ypiresia Teloniakon Erevnon Kritis (den særlige kontrolenhed for toldstedet Kreta) fandt, at Paraskevas Louloudakis havde sædvanligt opholdssted i Grækenland, og pålagde ham ved afgørelse af 8. januar 1996 at betale:

— en forhøjet afgift på 72 216 960 GRD, svarende til det dobbelte af afgiftsbeløbet for de tre biler, jf. artikel 97, stk. 3, i lov nr. 1165/18, på grund af forsætlig afgiftsunddragelse

— en bøde på 100 000 GRD for hver af de tre biler, dvs. i alt 300 000 GRD, i henhold til artikel 88, stk. 2, litra a), i lov nr. 2127/93 på grund af manglende anmeldelse ved indførslen på Grækenlands område

— en bøde på 5 000 000 GRD for hver af bilerne BMW og Ford Iveco med en cylindervolumen over 2 000 $cm^3$ og en bøde på 1 000 000 GRD for bilen Ford Fiesta med en cylindervolumen, som ikke overstiger 1 300 $cm^3$, dvs. i alt 11 000 000 GRD, i henhold til artikel 88, stk. 2, litra g), i lov nr. 2127/93 for besiddelse og anvendelse af køretøjer uden ret til midlertidig afgiftsfritagelse.

38 Den 7. februar 1996 anlagde Paraskevas Louloudakis sag til prøvelse af denne afgørelse ved Trimeles Diikitiko Protodikio Irakliou med påstand om annullation eller omgørelse af afgørelsen.

39 For denne ret gjorde han gældende, at:

— de tre biler var indført til og befandt sig i Grækenland for regning af Studio Fiorentino, hvor de blev anvendt erhvervsmæssigt, idet selskabet ejede dem og brugte dem

— de flere gange var blevet anvendt i forskellige medlemsstater og efter 1994 især befandt sig i Grækenland, idet varevognen Fiat Iveco blev anvendt til transport af varer inden for Italien eller til Italien, mens personbilerne blev anvendt af ham selv eller af ansatte i selskabet til forretningsmæssige kontakter, forhandlinger, undertegnelse af kontrakter mv. i og uden for Italien

— de i perioden fra september 1994 til februar 1995, dvs. i de seks måneder før alle disse køretøjer blev taget i forvaring, havde været undervejs og udført transport i Italien og over grænserne, hvorfor de ikke kunne have befundet sig i Grækenland i denne periode

— køretøjerne befandt sig i Grækenland fra den 1. til den 8. marts 1995

— fragtbreve udstedt af Studio Fiorentino viste, at køretøjerne først ankom til Grækenland få dage før den 13. marts 1995, som er datoen for deres beslaglæggelse

— de tre køretøjers samlede værdi ikke oversteg 4 000 000 GRD

— han selv boede fast i Italien, hvor han arbejdede for Studio Fiorentino og kun midlertidigt kom til Grækenland til olivenhøsten

— hans aktiviteter i Grækenland ikke ændrede hans sædvanlige opholdssted i direktivets artikel 7, stk. 1's forstand

— den græske stats krav om, at han skal anmelde sine tre biler i Grækenland og erlægge de helt uforholdsmæssigt store afgifter, er i strid med EF-traktaten og direktivet.

40 Den forelæggende ret har navnlig anført, at det var lovligt midlertidigt at indføre Fiat Iveco'en til erhvervsmæssig brug, idet den er en lille åben ladvogn af pick-up typen, som på grund af sin cylindervolumen og sin lasteevne ikke kan antages at udgøre et erhvervskøretøj, dvs. bestemt til varetransport. Den forelæggende ret finder således, at såfremt køretøjet efter sin midlertidige indførsel til landet ikke har været anvendt til varetransport — idet det bemærkes, at indsamling af prøver af olivenolie ikke kan anses for varetransport — kunne køretøjet importeres

afgiftsfrit som privat køretøj til erhvervsmæssig brug på den ene betingelse, at den, der brugte det, havde sit sædvanlige opholdssted i en anden medlemsstat.

41 Den forelæggende ret har understreget, at løsningen på tvisten i hovedsagen således afhænger af, hvilken medlemsstat Paraskevas Louloudakis' sædvanlige opholdssted befandt sig i, særligt fordi opkrævningen af de omtvistede beløb er baseret på, at den pågældende anvendte de tre køretøjer, som var indregistreret i Italien, til privat og erhvervsmæssig brug i Grækenland, og ikke til brug for Studio Fiorentino, som har hjemsted i Italien. Ifølge denne ret er spørgsmålet, efter hvilke kriterier det skal afgøres, hvor sagsøgeren i hovedsagen har sit sædvanlige opholdssted, når henses til de faktiske omstændigheder i hovedsagen.

42 På grundlag af sagens omstændigheder har Trimeles Diikitiko Protodikio Irakliou besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»1) Skal artikel 7, stk. 1, [andet afsnit], i Rådets direktiv 83/182/EØF af 28. marts 1983 om afgiftsfritagelse inden for Fællesskabet ved midlertidig indførsel af visse transportmidler fortolkes således, at en person, der er statsborger i stat A, har sit sædvanlige opholdssted i stat A, når han gennem en årrække med held har virket som arkitekt og drevet handel ved hjælp af en personligt selskab (kommanditselskab) i denne stat, i hvilken han har bolig og tilbringer den største del af sit arbejdsliv, eller har han sit sædvanlige opholdssted i stat B, i hvilken han også er statsborger, i hvilken (stat B) han samtidig udøver en hermed beslægtet selvstændig virksomhed, og i hvilken han lejer et hus og er begyndt at tilbringe en del af sin tid, hvorved han opfylder sine skattemæssige forpligtelser og hjælpes af sin ægtefælle, som deltager i alle de nævnte beskæftigelser i de to stater A og B, og besidder andele i de nævnte selskaber?

Findes der ud over de nævnte bestemmelser andre kriterier, hvormed det sædvanlige opholdssted kan defineres, når dette er vanskeligt?

2) Er det i overensstemmelse med det fællesskabsretlige proportionalitetsprincip, at en person, der ejer eller kører med et køretøj til privat brug, og som ikke har ret til den midlertidige afgiftsfritagelse, hvilket efter national ret udgør en simpel toldovertrædelse, som en særlig administrativ sanktion pålægges en bøde [som omhandlet i artikel 88, stk. 2, litra g) i lov nr. 2127/93], som udgør fra 1 000 000 til 5 000 000 GRD pr. køretøj, hvorved køretøjets cylindervolumen er det eneste kriterium, og bøden overskrider køretøjets aktuelle markedsværdi, særligt henset til køretøjets alder?

3) Kan de administrative foranstaltninger set som et hele — herunder også retsforfølgning på grund af smugleri — som toldmyndighederne i medlemsstat B (henset til den manglende harmonisering af de nationale lovgivninger) anser for egnede på området for toldovertrædelser, indebære sanktioner, som beløber sig til flere gange (det 10-dobbelte af) genstandens nyværdi i medlemsstat A, uden at der er tale om en tilsidesættelse af den frie bevægelighed for varer og personer?

Såfremt spørgsmålet besvares benægtende, findes der da kriterier med hensyn til, hvad der er strengt nødvendigt for at nå det tilstræbte formål?

4) Indeholder direktiv 83/182/EØF eller andre regler en pligt for medlemsstaterne til at tage hensyn til god tro og manglende forsæt til skatteunddragelse (f.eks. manglende kendskab), når staten vil pålægge administrative sanktioner i tilfælde, der er omfattet af direktivet?«

## Første spørgsmål

43 Med det første spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, efter hvilke kriterier direktivets artikel 7, stk. 1, skal fortolkes for så vidt angår udtrykket »sædvanligt opholdssted«, når en person har både et privat og et erhvervsmæssigt tilhørsforhold til to medlemsstater.

44 Paraskevas Louloudakis har under retsmødet bestridt, at han havde sædvanligt opholdssted i Grækenland på tidspunktet for de faktiske omstændigheder i hovedsagen, og han har i den forbindelse rejst indsigelse mod de græske myndigheders vurdering af hans situation, idet han særligt har fremhævet visse forhold. For så vidt angår hans børns skolegang har han gjort gældende, at det følger af direktivets ordlyd, at undervisning på et universitet eller en anden skole ikke medfører overflytning af det sædvanlige opholdssted.

45 Den græske regering har med henvisning til dommen af 23. april 1991 i Ryborg-sagen (sag C-297/89, Sml. I, s. 1943) gjort gældende, at det sædvanlige opholdssted er der, hvor den pågældende har oprettet det varige midtpunkt for sine interesser, og at dette sted skal bestemmes ved hjælp af samtlige relevante faktiske omstændigheder.

46 Hvad hovedsagen angår finder denne regering, at sagsøgerens hensigt om at oprette det varige midtpunkt for sine interesser — dvs. sit sædvanlige opholdssted — i Grækenland kan udledes af de faktiske omstændigheder, som er lagt til grund i sagen. Regeringen har understreget, at den forelæggende ret under alle omstændigheder bør opfordre den pågældende til at føre bevis for, at han fysisk var til stede i Grækenland eller Italien i mindst 185 dage af et kalenderår, før den

tager stilling til, hvor han tilbragte størsteparten af den tid, der blev brugt til hans erhvervsmæssige virksomhed.

47 Kommissionen finder, at det sædvanlige opholdssted er der, hvor den pågældende tilbringer størstedelen af året, hvilket bekræftes af, at direktivets artikel 7 angiver en periode på mindst 185 dage. Ifølge Kommissionen skal der, når der ikke i nogen stat sammenlagt er tilbagelagt 185 dage, tages hensyn til den længste periode, der er tilbagelagt i en enkelt stat, hvilket skal ses i sammenhæng med andre kvalitative kriterier, idet der særligt skal lægges vægt på det sted, som den pågældende har haft vilje til at give en varig karakter på grund af en kontinuitet, som er baseret på livsvaner og udvikling af normale sociale og erhvervsmæssige relationer. Følgelig skal der efter direktivets artikel 7 tages hensyn til såvel den pågældendes private som hans erhvervsmæssige tilhørsforhold til et bestemt sted, i hvilken forbindelse der lægges vægt på det private tilhørsforhold, såfremt det ikke svarer til det erhvervsmæssige tilhørsforhold.

48 Kommissionen har tilføjet, at i de tilfælde, hvor iværksættelsen af de kriterier, som finder anvendelse, ikke gør det muligt at fastslå det sædvanlige opholdssted på grund af den stigende erhvervsmæssige og sociale mobilitet hos personer, der er bosat på Fællesskabets område, er der grundlag for at anvende direktivets artikel 10, stk. 2, hvorefter de kompetente myndigheder i de pågældende medlemsstater efter fælles aftale træffer den fornødne afgørelse for at undgå, at der nås frem til to forskellige sædvanlige opholdssteder, og at der opkræves dobbelt afgift.

49 Indledningsvis bemærkes, at det følger af fast retspraksis, at Domstolen ikke, når den træffer afgørelse i en sag i medfør af artikel 234 EF, er kompetent til at anvende fællesskabsreglerne på et konkret tilfælde. Den kan imidlertid forsyne den nationale retsinstans med alle fortolkningsmomenter vedrørende fællesskabsretten, som kan komme denne instans til nytte ved vurderingen af de nationale bestemmelsers virkninger (jf. bl.a. dom af 24.9.1987, sag 37/86,

Coenen, Sml. s. 3589, præmis 8, og af 14.7.1998, sag C-385/96, Goerres, Sml. I, s. 4431, præmis 14).

50 Endvidere bemærkes, at en situation som den, der er beskrevet af den forelæggende ret, dvs. hvor der både foreligger et privat og et erhvervsmæssigt tilhørsforhold til to medlemsstater, ikke udtrykkeligt er omfattet af direktivets artikel 7, stk. 1. Imidlertid er den stiltiende omfattet af artikel 7, stk. 1, første afsnit, idet denne bestemmelse definerer »sædvanligt opholdssted« som det sted, hvor en person sædvanligvis opholder sig, dvs. mindst 185 dage pr. kalenderår, på grund af et privat og erhvervsmæssigt tilhørsforhold, og dermed ikke udelukker, at samme person ligeledes på grund af et privat og erhvervsmæssigt tilhørsforhold kan opholde sig et andet sted resten af kalenderåret.

51 Kriterierne for afgrænsningen af begrebet »sædvanligt opholdssted«, som er opstillet i direktivets artikel 7, vedrører såvel en persons erhvervsmæssige og private tilhørsforhold til et sted som varigheden af dette tilhørsforhold. De skal følgelig bedømmes samlet. Sædvanligt opholdssted skal herefter forstås som det sted, hvor den pågældende har oprettet det varige midtpunkt for sine interesser (Ryborg-dommen, præmis 19).

52 Det følger af direktivets artikel 7, stk. 1, at bestemmelsen lægger særlig vægt på det private tilhørsforhold, når den pågældende ikke kun har et privat og erhvervsmæssigt tilhørsforhold til en enkelt medlemsstat. Således har det personlige tilhørsforhold i henhold til bestemmelsens andet afsnit forrang for det erhvervsmæssige tilhørsforhold, når det sidstnævnte er til et andet sted og den pågældende således er nødsaget til skiftevis at tage ophold i to eller flere medlemsstater og regelmæssigt vender tilbage til den stat, som han har det private tilhørsforhold til.

53 Således skal der efter direktivets artikel 7, stk. 1, tages hensyn til både et erhvervsmæssigt og et privat tilhørsforhold til et bestemt sted, og bestemmelsen skal fortolkes således, at såfremt en samlet vurdering af det erhvervsmæssige og det private tilhørsforhold ikke er tilstrækkelig til at lokalisere det varige midtpunkt for den pågældendes interesser, skal det private tilhørsforhold med henblik på denne lokalisering tillægges forrang.

54 I alle de situationer, som er omhandlet i direktivets artikel 7, og i henhold til bestemmelsens stk. 2 kan den berørte ved ethvert egnet middel føre bevis for sit sædvanlige opholdssted og dermed for et privat og/eller erhvervsmæssigt tilhørsforhold, samt for et ophold af en varighed, som således i princippet mindst skal være på 185 dage pr. kalenderår i den medlemsstat, som han har tilhørsforholdet til.

55 I den forbindelse skal samtlige relevante momenter tages i betragtning med henblik på fastlæggelsen af det sædvanlige opholdssted, forstået som det varige midtpunkt for den pågældende persons interesser (Ryborg-dommen, præmis 20), dvs. navnlig hvor han fysisk befinder sig, hvor hans familiemedlemmer fysisk befinder sig, om der foreligger en bopæl, hvor børnene faktisk går i skole, stedet for udøvelsen af erhvervsmæssig virksomhed, det sted, hvor hans formueinteresser befinder sig, tilknytningen til offentlige myndigheder og sociale organer, for så vidt som disse momenter er udtryk for personens vilje til at gøre tilknytningsstedet varigt, på grund af en kontinuitet, som er baseret på livsvaner og udviklingen af normale og erhvervsmæssige relationer.

56 For så vidt angår det forhold, at der følges undervisning på et universitet eller en skole, skal det understreges, at selv om dette forhold i overensstemmelse med direktivets artikel 7, stk. 1, andet afsnit, ikke medfører overflytning af det sædvanlige opholdssted, når der er tale om den pågældende person selv, kan det imidlertid i forhold til familien udgøre et indicium for en sådan overflytning, når det er børnene, det drejer sig om.

57 Den nationale ret bør foretage en samlet vurdering af tilknytningsmomenterne under hensyn til alle de beviser, som fremlægges for denne.

58 Denne vurdering skal foretages i lyset af direktivets formål. I den forbindelse må det konstateres, at det fremgår af betragtningerne til direktivet, at det tilsigter at fremme den frie bevægelighed for personer med bopæl inden for Fællesskabet, og at afskaffelsen af hindringer hidrørende fra afgiftsordninger, der gælder ved midlertidig indførsel af visse transportmidler til privat eller erhvervsmæssig brug, især er nødvendig for oprettelsen af et økonomisk marked med tilsvarende vilkår som et hjemmemarked (dom af 29.5.1997, sag C-389/95, Klattner, Sml. I, s. 2719, præmis 25).

59 Modsat det, som anføres af Kommissionen i dennes skriftlige indlæg, kan direktivets artikel 10, stk. 2, ikke finde anvendelse, når fastlæggelsen af det sædvanlige opholdssted støder på vanskeligheder i en konkret situation. Denne bestemmelse pålægger således medlemsstaternes kompetente myndigheder efter fælles aftale at træffe de fornødne afgørelser, når den praktiske gennemførelse af direktivet giver anledning til vanskeligheder, og har til formål at sikre, at medlemsstaterne kan overvinde de fremtidige vanskeligheder, der måtte opstå i konkrete sager. Bestemmelsen forpligter ikke medlemsstaterne til at træffe forudgående aftale i hver enkelt sag, hvor gennemførelsen af direktivet giver anledning til vanskeligheder (Ryborg-dommen, præmis 34 og 35).

60 På denne baggrund skal det første spørgsmål besvares med, at direktivets artikel 7, stk. 1, skal fortolkes således, at når en person har både et privat og et erhvervsmæssigt tilhørsforhold til to medlemsstater, er det sædvanlige opholdssted, som skal fastlægges på grundlag af en samlet vurdering under hensyn til alle relevante faktiske omstændigheder, det sted, hvor den pågældende har oprettet det varige midtpunkt for sine interesser, og såfremt en sådan samlet vurdering ikke danner grundlag for at foretage denne lokalisering, skal det private tilhørsforhold tillægges forrang.

**Andet og tredje præjudicielle spørgsmål**

61 Med andet og tredje præjudicielle spørgsmål, som med fordel kan behandles samlet, ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om en national lovgivning, som i tilfælde af overtrædelse af de i direktivet fastsatte regler for midlertidig indførsel indfører en række sanktioner, som navnlig indbefatter:

— faste bøder, som fastsættes på grundlag af køretøjets cylindervolumen som det eneste kriterium uden hensyntagen til dets alder

— en forhøjet afgift, som kan beløbe sig til det tidobbelte af de oprindelige afgifter

er forenelig med proportionalitetsprincippet.

62 Paraskevas Louloudakis har gjort gældende, at foranstaltninger som de i hovedsagen omhandlede begrænser den frie bevægelighed, for så vidt som de afskrækker enhver fra at flytte med en eller flere biler.

63 Den græske regering har pointeret, at strenge sanktioner er nødvendige, for så vidt som det hverken er påkrævet eller muligt systematisk at kontrollere samtlige køretøjer, som kører i Grækenland med nummerplader udstedt i andre medlemsstater. Faren for indførsler med henblik på unddragelse af betalingen

af afgifter og andre byrder er stor som følge af de betydelige forskelle i medlemsstaterne med hensyn til afgifter på biler, men også på grund af mulighederne for afgiftssvig. Følgelig medvirker truslen om alvorlige sanktioner til at undgå tab af Fællesskabets og nationale indtægter og at sikre, at ordningen med midlertidig indførsel af køretøjer fungerer korrekt. Den er således ikke i strid med proportionalitetsprincippet. Særligt er truslen om en progressiv bødeskala, som er afhængig af køretøjets cylindervolumen, ubestrideligt proportional med køretøjets handelsværdi.

64 Kommissionen har henvist til dommen af 16. december 1992 i sagen Kommissionen mod Grækenland (sag C-210/91, Sml. I, s. 6735, præmis 19 og 20). Med hensyn til en situation som den, sagsøgeren i hovedsagen befinder sig i, finder Kommissionen, at den tilsigtede målsætning kan opfyldes ved betaling af de skyldige afgifter. Det er Kommissionens opfattelse, at yderligere sanktioner ikke forekommer berettigede som følge af de ekstreme vanskeligheder, som er forbundet med at fastslå det sædvanlige opholdssted. Kommissionen har således gjort gældende, at de yderligere sanktioner, som er omhandlet i andet og tredje spørgsmål, er uforholdsmæssige.

65 Det bemærkes, at spørgsmålet om sanktioner inden for rammerne af direktivet kun opstår, når den pågældende ikke har overholdt de betingelser, som i direktivet er opstillet for at blive omfattet af fritagelsen i henhold til direktivet, og når han i øvrigt i givet fald ikke opfylder betingelserne for fritagelse i henhold til Rådets direktiv 83/183/EØF af 28. marts 1983 om afgiftsfritagelse ved privatpersoners endelige indførsel af personlige ejendele fra en medlemsstat (EFT L 105, s. 64).

66 Endvidere bemærkes, at en sanktion, som pålægges inden for rammerne af ordningen med midlertidig indførsel, kun kan være i overensstemmelse med fællesskabsretten, hvis den eller de afgifter, som danner grundlag for beregningen af sanktionen, i sig selv er i overensstemmelse med fællesskabsretten. Det påhviler den forelæggende ret at undersøge, om det er tilfældet, særligt i lyset af dommen

af 23. oktober 1997 i sagen Kommissionen mod Grækenland (sag C-375/95, Sml. I, s. 5981), som bl.a. vedrørte den særlige forbrugsafgift, som er omhandlet i nærværende sag.

67 Med forbehold for ovenstående bemærkes, at så længe der ikke er gennemført nogen fællesskabsretlig harmonisering på området for sanktioner ved manglende opfyldelse af betingelserne i en fællesskabsretlig ordning, er medlemsstaterne beføjet til at træffe bestemmelser om de sanktioner, som de finder rimelige. Medlemsstaterne skal dog udøve deres beføjelser på dette område under iagttagelse af fællesskabsretten og dennes almindelige grundsætninger og dermed under iagttagelse af proportionalitetsprincippet (jf. bl.a. dommen af 16.12.1992 i sagen Kommissionen mod Grækenland, præmis 19, og den heri nævnte retspraksis, dom af 26.10.1995, sag C-36/94, Siesse, Sml. I, s. 3573, præmis 21, og af 7.12.2000, sag C-213/99, De Andrade, Sml. I, s. 11083, præmis 20). Administrative forholdsregler eller sanktioner må således ikke gå ud over, hvad der er nødvendigt for at tilgodese de pågældende hensyn, og en sanktion må ikke stå i et sådant misforhold til den pågældende overtrædelses grovhed, at sanktionen undergraver de ved traktaten knæsatte friheder (jf. i denne retning dommen af 16.12.1992 i sagen Kommissionen mod Grækenland, præmis 20).

68 Som anført ovenfor i nærværende doms præmis 58, tilsigter direktivet at fremme den frie bevægelighed for personer med bopæl inden for Fællesskabet samt de frie varebevægelser inden for Fællesskabet.

69 I den forbindelse bemærkes, at selv om ufravigelige hensyn til bekæmpelse og forebyggelse af overtrædelser kan danne grundlag for, at der i en medlemsstats lovgivning fastsættes sanktioner af en vis strenghed, kan det ikke udelukkes, at sanktioner, som fastsættes i overensstemmelse med regler som dem, der finder anvendelse i hovedsagen, kan vise sig at være uforholdsmæssige og således undergrave den nævnte frihed, for så vidt som de indebærer faste bøder, som fastsættes efter køretøjets cylindervolumen som det eneste kriterium, uden hensyntagen til dets alder, og for så vidt som en forhøjet afgift kan beløbe sig til det tidobbelte af de oprindelige afgifter. En sanktion, som er baseret på

cylindervolumen som det eneste kriterium, kan således stå i misforhold til overtrædelsens grovhed, navnlig når den er forbundet med en anden — høj — sanktion, som pålægges på grund af samme overtrædelse. Det samme kan være tilfældet med en sanktion, som kan beløbe sig til det mangedobbelte, f.eks. til det tidobbelte, af de oprindelige afgifter.

70 Til dette spørgsmål bemærkes, at det påhviler den nationale ret at tage stilling til, om sanktionerne, henset til ufravigelige hensyn til bekæmpelse og forebyggelse af overtrædelser, til de oprindelige afgifters størrelse og til størrelsen af de sanktioner, der faktisk pålægges, ikke står i et sådant misforhold til overtrædelsens grovhed, at de undergraver de ved traktaten knæsatte friheder.

71 Det andet og tredje præjudicielle spørgsmål skal herefter besvares med, at en national lovgivning, som i tilfælde af overtrædelse af de i direktivet fastsatte regler for midlertidig indførsel indfører en række sanktioner, som navnlig indbefatter:

— faste bøder, som fastsættes på grundlag af køretøjets cylindervolumen som det eneste kriterium uden hensyntagen til dets alder

— en forhøjet afgift, som kan beløbe sig til det tidobbelte af de oprindelige afgifter,

kun er forenelig med proportionalitetsprincippet, i det omfang den henset til overtrædelsens grovhed er nødvendig på grund af ufravigelige hensyn til bekæmpelse og forebyggelse af overtrædelser.

## Fjerde spørgsmål

72 Med fjerde spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om det efter direktivet eller en anden fællesskabsretlig regel i tilfælde af retsforfølgning på området for midlertidig indførsel af visse transportmidler kræves, at der tages hensyn til den pågældendes gode tro for så vidt angår spørgsmålet, om der skal pålægges en sanktion, eller sanktionsniveauet.

73 Den græske regering har gjort gældende, at hverken direktivet eller nogen anden fællesskabsretlig regel fastsætter sanktioner over for personer, som overtræder reglerne, og at der således heller ikke er fastsat regler om, i hvilke tilfælde der fritages for sådanne sanktioner, når personerne er i god tro, fordi de ikke har haft kendskab til de gældende bestemmelser. Dette spørgsmål henhører således under national ret. I den forbindelse følger det af en almindelig retsgrundsætning, at ukendskab til loven ikke fritager for straf.

74 Ifølge Kommissionen er der i en situation som den foreliggende, som volder problemer med hensyn til fastlæggelsen af de regler, som finder anvendelse, grundlag for at antage, at den pågældende har tilsidesat reglerne på grund af manglende kendskab til disse, og at det således ikke er nødvendigt at pålægge ham andre sanktioner end at betale de skyldige afgifter.

75 Det skal konstateres, at på samme måde som spørgsmålet om valget af de sanktioner, der skal pålægges ved overtrædelser på området for midlertidig

indførsel af visse transportmidler, henhører under national ret, henhører spørgsmålet om, hvorvidt der skal tages hensyn til den gode tro hos den, der har begået lovovertrædelsen, under hver enkelt medlemsstats nationale ret.

76 I den forbindelse bemærkes, at når der i national ret — i forbindelse med strafferegler — findes en almindelig retsgrundsætning, hvorefter ukendskab til loven ikke fritager for straf, er fællesskabsretten ikke til hinder for, at dette princip finder anvendelse i tilfælde af retsforfølgning på området for midlertidig indførsel af visse transportmidler. Imidlertid skal der i lyset af direktivets målsætning, som er at fremme de friheder, som er sikret ved traktaten, ved fastlæggelsen af den sanktion, som faktisk pålægges den, der har begået overtrædelsen, tages hensyn til hans gode tro, såfremt fastlæggelsen af de regler, som finder anvendelse, har givet anledning til vanskeligheder.

77 På denne baggrund skal fjerde spørgsmål besvares med, at hverken direktivet eller andre fællesskabsretlige regler er til hinder for, at det i tilfælde af retsforfølgning på området for midlertidig indførsel af visse transportmidler udelukkes, at ukendskab til de gældende regler medfører, at der ikke kan pålægges sanktioner. Såfremt fastlæggelsen af de regler, som finder anvendelse, imidlertid har givet anledning til vanskeligheder, skal der ved fastlæggelsen af den sanktion, som faktisk pålægges den, der har begået overtrædelsen, tages hensyn til hans gode tro.

## Sagens omkostninger

78 De udgifter, der er afholdt af den græske regering og af Kommissionen, som har afgivet indlæg for Domstolen, kan ikke erstattes. Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den nationale ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger.

På grundlag af disse præmisser

kender

DOMSTOLEN (Sjette Afdeling)

vedrørende de spørgsmål, der er forelagt af Trimeles Diikitiko Protodikio Irakliou ved dom af 30. juni 1999, for ret:

1) Artikel 7, stk. 1, i Rådets direktiv 83/182/EØF af 28. marts 1983 om afgiftsfritagelse inden for Fællesskabet ved midlertidig indførsel af visse transportmidler skal fortolkes således, at når en person har både et privat og et erhvervsmæssigt tilhørsforhold til to medlemsstater, er det sædvanlige opholdssted, som skal fastlægges på grundlag af en samlet vurdering under hensyn til alle relevante faktiske omstændigheder, det sted, hvor den pågældende har oprettet det varige midtpunkt for sine interesser, og såfremt en sådan samlet vurdering ikke danner grundlag for at foretage denne lokalisering, skal det private tilhørsforhold tillægges forrang.

2) En national lovgivning, som i tilfælde af overtrædelse af de i direktiv 83/182 fastsatte regler for midlertidig indførsel indfører en række sanktioner, som navnlig indbefatter:

— faste bøder, som fastsættes på grundlag af køretøjets cylindervolumen som det eneste kriterium uden hensyntagen til dets alder

— en forhøjet afgift, som kan beløbe sig til det tidobbelte af de oprindelige afgifter

er kun forenelig med proportionalitetsprincippet, i det omfang den henset til overtrædelsens grovhed er nødvendig på grund af ufravigelige hensyn til bekæmpelse og forebyggelse af overtrædelser.

3) Hverken direktiv 83/182 eller andre fællesskabsretlige regler er til hinder for, at det i tilfælde af retsforfølgning på området for midlertidig indførsel af visse transportmidler udelukkes, at ukendskab til de gældende regler medfører, at der ikke kan pålægges sanktioner. Såfremt fastlæggelsen af de regler, som finder anvendelse, imidlertid har givet anledning til vanskeligheder, skal der ved fastlæggelsen af den sanktion, som faktisk pålægges den, der har begået overtrædelsen, tages hensyn til hans gode tro.

Gulmann Skouris Puissochet

Schintgen Macken

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 12. juli 2001.

R. Grass C. Gulmann

Justitssekretær Formand for Sjette Afdeling